

კედლების იმპერიაში გამომწვევადეული პოეტი

ბოლო პერიოდში კაიროში მიმდინარე პოლიტიკურმა პროცესებმა კიდევ ერთხელ გამახსენა ის უამრავი ეგვიპტელი შემოქმედი, რომელთა პროტესტი ახლა არ დაწყებულა. ისინი უკვე დიდი ხანია უკმაყოფილებას გამოთქვამენ ქვეყნის პოლიტიკასა თუ საზოგადოებაში არსებული შეზღუდულობის გამო, რამაც ბევრი მათგანის შემოქმედებას არც თუ უმნიშვნელოდ დაასვა დაღი. ერთ-ერთი ასეთი პოეტი აჰმად ტაჰა 1998 წელს კაიროში სწავლისას შემთხვევის წყალობით გაეცანი. იმხანად არაბული ენის ცოდნის გასადრმავევლად ენობრივ სტაჟირებაზე გახლდით. თუმცა ყოველთვის ვინტერესდებოდი თანამედროვე არაბულ და კერძოდ, ეგვიპტურ ლიტერატურაში მიმდინარე იმ უახლესი პროცესებით, რომელთა გაცნობა ჩვენთვის თბილისში ნაკლებად იყო ხელმისაწვდომი. ჩემმა ნაცნობმა, ამერიკელმა პოეტმა ელიოტ კოლლამ (რომელიც მაშინ თავის დისერტაციაზე მუშაობდა, ამჟამად კი შედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობის ასოცირებული პროფესორია ბერკლის უნივერსიტეტში), მირჩია, შინ ვწვეოდი აჰმად ტაჰას.

ეგვიპტელი პოეტი აჰმად ტაჰა 1952 წელს კაიროს ერთ-ერთ რაიონში – შუბრაში დაიბადა. ეს ძველი უბანი გამორჩეულია თავისი მრავალეროვანი მოსახლეობით. ამიტომ ტაჰას, რომელსაც ბავშვობიდან ბერძენი, სომეხი თუ ებრაელი მეგობრები ჰყავდა, არასოდეს ჰქონია განსხვავებული რელიგიის, ეროვნებისა თუ მრწამსის ადამიანებთან ურთიერთობის პრობლემა. ასე აღმოჩნდა ზამალიქზე – კაიროს ერთ-ერთ პრესტიჟულ უბანში, აჰმად ტაჰას ბინაზე, სადაც კვირაში ერთხელ გამართულ ლიტერატურულ საღამოებს ბევრი უცხოელი თუ ეგვიპტელი ახალგაზრდა პოეტი ესწრებოდა. ისინი ერთობლივად ეძებდნენ მხატვრული გამოსახვის ახალ ფორმებს, არღვევდნენ ეგვიპტურ საზოგადოებაში არსებულ ტაბუებს, აკრიტიკებდნენ სხვადასხვა მწერალთა თუ საზოგადო მოღვაწეთა ნამოქმედარს, შენიღბულ სიმართლეს ხშირად ირონიით გადმოსცემდნენ. ძირითადად თავისუფალ ლექსებს, ვერლიბრს წერდნენ. „შესაძლოა, მათ სიღრმე აკლიათ, მაგრამ გულწრფელნი არიან და იციან, თუ რა ხდება მათ გარშემო“ – ამბობდა აჰმად ტაჰა, რომელსაც ახალგაზრდა შემოქმედთა ჯგუფი უურნალ „ალ-ჯარადას“ გარშემო გაეერთიანებინა და მათთან მუშაობას ბევრს დროს უთმობდა. აქ მთავრობის კრიტიკასაც ხშირად მოჰკრავდით ყურს.

ეს ადგილი ჩემთვის უჩვეულო გახლდათ იმით, რომ ქვეყანაში, სადაც ერთი შეხედვით, თითქოს ყველაფერი კარგად იყო, ყვალდა ტურიზმი, სხვაგან არსად გამოუთქვამთ ამდენი უკმაყოფილება და პირდაპირი პროტესტი არსებულ რეჟიმთან დაკავშირებით. მოგვიანებით შევიტყვე, რომ სწორედ იმ შეკრებებს ვესწრებოდი, რომლის გამოც აჰმად ტაჰა დაპატიმრებული ყოფილა გასული საუკუნის ოთხმოციანი წლების ბოლოს. მის ბინაზე გამართული ლიტერატურული საღამოები კი მეტად საშიშ მოღვაწეობად მიუჩნევიათ. ორთვიანი პატიმრობის შემდეგ ტაჰა გაუთავისუფლებიათ, თუმცა მთელი მისი ხელნაწერები და წიგნები გაუნადგურებიათ. ეს თავდასხმა სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელებულა. საგულისხმოა, რომ ტაჰას არა მხოლოდ ხელისუფლება არ სწყალობდა, არამედ ისლამისტებიც.

წლების შემდეგ კიდევ არაერთხელ შევხვდი აჰმად ტაჰას, რომელიც უფრო და უფრო გულგატეხილი მეჩვენებოდა. წუხილით საუბრობდა ხოლმე იმის შესახებ, თუ რა სულისშემძვრველ გარემოში უხდებოდათ მოღვაწეობა ეგვიპტელ შემოქმედებს. მისი შეკრებების მონაწილე ახალგაზრდების ნაწილი აშშ-ში წავიდა საცხოვრებლად იმ მოტივით, რომ კაიროში მათთვის პრობლემად იქცა საკუთარი ნაღვაწის გამოქვეყნება.

ერთხანს აჰმად ტაჰაც ცხოვრობდა ემიგრაციაში – ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში ჩიკაგოს უნივერსიტეტში კითხულობდა ლექციებს. როგორც ამბობს, უფრო ახალგაზრდა რომ ყოფილიყო, დარჩებოდა ამერიკაში, მაგრამ უკვე ძალიან ბევრი რამ აკავშირებდა ეგვიპტესთან და უცხო გარემოში ყოფნას ისევ სამშობლოში დაბრუნება არჩია.

1999 წელს ჯერ დევნილი და შემდეგ რეაბილიტირებული პოეტი პრესტიჟული ლიტერატურული ორგანოს „ალ-კაჰირას“ რედაქტორად დანიშნეს. თუმცა, მხოლოდ ხუთი ნომრის გამოცემა მოასწრო – მას შემდეგ, რაც წინ წამოსწია ფემინიზმთან და პოსტკოლონიურ ლიტერატურასთან დაკავშირებული თემები, ისევ გაათავისუფლეს.

ტაჰა ვერც კი წარმოიდგენდა, რამდენი იმედგაცრუება ელოდა ქვეყანაში, რომლის გარეშე ცხოვრებაც ვერ შეძლო. სიურრეალიზმი აღმოჩნდა ის მიმდინარეობა, რომლის სიმბოლურ სახეებსაც პოეტმა თავი შეაფარა, რათა შეფარული პროტესტი გამოეთქვა, „თავისი სიმართლე“ ეთქვა. ასე გადაიქცა ერთ დროს თავგამოდებული ნაციონალისტი, ეგვიპტის ჯარში მომსახურე მარქსისტული იდეებით გატაცებული აჰმად ტაჰა პოეტად, რომლის ლექსების დიდი ნაწილი სიურრეალიზმის ნიშნითაა აღბეჭდილი.

მისი პოეტური კრებულები თარგმნილია ინგლისურად. აქ წარმოდგენილია თარგმანები კრებულიდან „კედლების იმპერია“ (1992), რომელშიც 1987-1992 წწ-ში შექმნილი ლექსები და ჩანახატებია შესული.

ქმნის კედელი

ირიჟრაჟა...

გამოიღვიძა გლეხმა,

მიმოიხედა...

ვერ დაინახა კვამლი სახლის სახურავებზე

და ვერც ინდიგო – გოგონების ლამაზ თავებზე,

ვერ გაიგონა ქალის სიმღერა,

ბავშვს რომ უმღერდა სიკვდილისგან გამობრუნებულს,

ველარც კაცები დაინახა,

აღარ მოესმა მათი ხველა, რომლის დროსაც

ცოლების სუნი ამოსდიოდათ გულმკერდებიდან,

ვერ დაინახა ტრამვაი, რომელსაც უკან ბავშვები ეკიდნენ

და ვერც ეშმაკი, სიცილ-კისკისით რომ ბრუნდებოდა საფლავებისკენ...

აი, ამგვარად,

მან გადაწყვიტა, შეექმნა შუბრა

ზუსტად ისევე, როგორც ესიზმრა,

და იქმნა შუბრა.

კვლავ ირიჟრაჟა...

თავად მეფემ გამოიღვიძა,

მიმოიხედა...

ვერ დაინახა საფარველი ფაფუკ ლოგინზე

და ვერც მეზობელ ფანჯარაზე მოფრიალე დროშა იხილა,

ველარ იპოვა რბილი თეძო თავის ფეხებთან

და ვერც წყალმცენარეებით მოხატული ხალიჩა,

ვერ გაიგონა დარაჯის ბურღლუნი,

იარაღის ურარუნი.
აი, ამგვარად,
მან გადაწყვიტა, გამხდარიყო მეფე შუბრასი
ზუსტად ისევე, როგორც ესიზმრა,
და იქმნა შუბრას სახელმწიფო
ჩვილის არტახებითა და ქალის ცხვირსახოცებით
შეკოწიწებული დროშით.

კვლავ ირიურაჟა...
გენერალმა გამოიღვიძა,
მიმოიხედა...
ვერ დაინახა სანგარი თავის საწოლის მიღმა,
ვეღარც ქსოვილი ხაკისფერი – თავის სხეულზე
და ვერც ხანჯალი – ბალიშის ქვეშ.
ვერ დაინახა ის საზღვრები, რასაც იცავდა
და ვეღარც მტრები, მას რომ ებრძოდნენ,
და ვეღარც რუკა, რაზეც ჯოხით მიუთითებდა.
აი, ამგვარად,
მან გადაწყვიტა, გამხდარიყო გენერალი მთელი შუბრასი
ზუსტად ისევე, როგორც ესიზმრა.
და იქმნა შუბრას გენერლობა,
მისი საზღვრები გადაიჭიმა სამხრეთით რამზესის ქანდაკებიდან
ჩრდილოეთით ვიდრე ტრამვაის გაჩერებამდე.

უკანასკნელად ირიურაჟა...
გამოიღვიძა დიქტატორმა,
მიმოიხედა...
ვეღარ იპოვა რევოლუცია,
მოსწავლეთა ჩანთებს რომ ამძიმებდა
და ვეღარც ომი სამოქალაქო,
კაფეების ყოველდღიურ კლიენტებს რომ ხოცავდა,
ვეღარ ნახა მოღალატენი,
რომელთა მოსპობას თავად ლამობდა,
ვერც შეთქმულება –
საინფორმაციო საშუალებების მიერ ჩაშლილი.
ვერ გაიგონა მოწოდება ხალხის მასებზე
და ვერც სიმღერა დიქტატორის დიდებასა თუ განდიდებაზე.
აი, ამგვარად,
მან გადაწყვიტა, რომ მეთაური გამხდარიყო მთელი შუბრასი
ზუსტად ისევე, როგორც ესიზმრა
და იქმნა შუბრა –
მესამე სამყაროს
სულ პირველი დედაქალაქი.

ოცნება

მაგრამ მე არ ვარ
განმარტოებული ღვთაება,
ცარიელ ცას რომ ეძებს...
შემიძლია ვიარო კაფეებში, ბარებში,
ვიჯდე ჩემი სახლის კიბეებზე...
სიყვარულისთვის ჯერ არ მოვხუცდი,
ლექსებს ვწერ მხოლოდ ქალებზე...
მჭირდება პარტია,
ჩემს ნაწილებს რომ შეაგროვებს,
პირველ ნომრად დამასახელებს
და ამ ნომერს შემინარჩუნებს;
ან დიქტატორი
ჩემ დანახვაზე ჩაფხუტს რომ მოიხდის
და შეუმჩნეველად გულში ტყვიებს ჩამიდებს
ზუსტად ისევე, როგორც ბაბუები უტენიან ხოლმე ტკბილეულს
ხელებში ბავშვებს.

გადასახლების ადგილი

როცა დაიწყებ საზაფხულო ტანსაცმლის ჩაცმას,
მაშინ აიღებ ერთადერთ ჩანთას,
რომელშიც შენი ლექსები,
პირადობის მოწმობა
და რამდენიმე სურათია გადასახლების ადგილზე გადაღებული,
რათა ყოველთვის გახსოვდეს იგი.
აი, სიგარეტს ეწევი
პარკის ტროტუარზე მთლად გაყინული,
ამტანი, გამძლე,
თავზე შალის თავსაბურავით.
ენით აპროტესტებ,
არ ემორჩილები მას, ვისთანაც გძინავს,
ელაპარაკები სეზონურ მეგობრებს,
ყველას,
ყველას,
ვერ მიეჩვიე გადასახლების ადგილს,
რომელიც შენ წინაშეა გადაჭიმული
და რომელიც შენი საწოლიდან ისეა დაშორებული,
როგორც პირამიდა – შუბრადან.

თუმცა მე
როცა დავტოვე შუბრა,
არ დამვიწყებია
ხიდი გამედო ჩემსა და მას შორის
არა იმიტომ, რომ მეარა ხიდზე,
არამედ რათა მეყურებინა მისთვის.

ამბავი

ერთი პატარა ქუჩის გარდა არაფერი ჰყოფდა ბარს და ტყავის საქალაქში ჩალაგებულ სადისერტაციო ნაშრომის ფურცლებს... გადაწყვიტა, *ალ-აზბაჯის*¹ კედლით დაეწყო. რაც არ უნდა თქვან, დარჩენილი გალავნიდან ის ყველაზე ამტანი და გამძლე გამოდგა. როდესაც მთელი გულისყურით დაათვალიელებ მას, სიბრძნით აღივსები და თანდათან ან ლიბერალი გახდები, ან... ცხოვრებისაგან განდგომილი. აქ გვერდიგვერდ დახტიან იდეოლოგთა უხეში, გაბოროტებული მოწოდებები და სხვადასხვა ისტორიული ეპოქის არაერთი ერთსულოვანი გადაძახილი. თუ კიდევ უკეთ გამოიკვლეე, ჩაუკვირდები, დაინახავ, რომ არაფერი კვდება ადამიანის მსგავსად. გაეცნობი ყველა წიგნს, თითოეულ ფურცელს და იგრძნობ, როგორ გაჩნდება ზიზღი შენსა და შენ საკუთარ სულს შორის. მყის შეგძულდება ყველა ის ჭკვიანი, ნიღაბს ამოფარებულს წიგნები რომ გაუზუთხავს, რათა ხალხთან ფერადი ღოზუნგებით გამოსულიყო. იმათაც მოჰკრავ თვალს, რომელთაც ყველა წიგნი უკუაგდეს და სხვა, ისეთი კედლების უკან მოთავსდნენ, *ალ-აზბაჯიას* რომ არა ჰგავს.

მაგრამ *ალ-აზბაჯის* კედელიც აღარაა ის, რაც თავიდან იყო. შენ წინ არეული უამრავი ქუჩისთვის ვიღაც მოცლილებს ერთნაირი სახელები დაურქმევიათ. თუმცა ისინი ისევე არ ჰგვანან ერთმანეთს, როგორც სამოთხე და ჯოჯოხეთი. გაუყვები ზოგიერთ მათგანს და თვალს მოარიდებ, ტვინი აგერევა. მაშინ მიხვდები, სახეზე ჩამოფარებული საფარველი, თვალის მუხუჭვა თუ გშველის მხოლოდ. მათხოვარივით ხარ, თუმც არა ხარ ასეთი. საკუთარ თავს ძალას დაატან და გაგახსენდება ის, რაც შენნაირ სტუდენტს შეიძლება შეემთხვეს. შემდეგ... პატიების თხოვნა, უდანაშაულოდ აღიარება, მონდომებისა და ბრძოლისუნარიანობის დაკარგვა... რასაც შენ ითხოვ, შენამდე ბევრმა მოითხოვა და დღემდე არავინ იცის, რა ბედი ეწიათ მათ.

როცა საკანცელარიო ნივთებით მოვაჭრეს გასცდები, ან თუნდაც ქუჩას ან მოედანს გადაკვეთ, არც ფიქრობ, რომ რაღაცის ზღურბლი დატოვე. ძალიან ახლოს ხარ მასთან. სიფრთხილე გმართებს, ისევე სიფრთხილე... იქ ბევრი პლაკატია. აი, ერთი მათგანი კაფე „*რიჩის*“² მოპირდაპირე მხარეს – მასზე პრეზიდენტის აზრის განმარტებასთან ერთად რამდენიმე მოძრავ კონვერტს შენიშნავ, ცხელი წვნიანის სუნი რომ ამოსდის. თავს ებრძვი, გაბოროტება რომ დაფარო. სულეიმან ფაშას მოედნიდან გადაუხვევ.

საკმარისად დაიხარჯები და მაინც მიხვალ, იპოვი შენი კვლევისთვის საჭირო ფურცლებს. აღმოაჩენ, რომ საქმე კიდევ უფრო გაურკვეველია და ბნელით მოცული. დოკუმენტები... ქალაქები... უტოპიაა უმეტესად. ყველაზე ნაკლებად კი წამებულთა და დაღუპულთა მორჩილება. აღმოაჩენ ამ მთველმარე ქალაქების უმწეობას, სადაც მონატრებული სიტყვები წყვილდებიან.

იმუშავე, ვიდრე ცეცხლს არ გახსნი და კვნესას არ გაიგონებ,

ვიდრე ცელკეული ბგერებიდან სათქმელი არ ამოიზრდება.

მაშინ

ამოატრიალებ შენს სურათებს, ფურცლებს და თითებს შორის მოძებნი

მცხოვრები,

¹ *ალ-აზბაჯის* კედელი – კაიროს ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი არაოფიციალური კულტურული ცენტრი, რომელიც XX ს-ის დასაწყისში დაარსდა. აქ ძირითადად იყიდებოდა ძველი წიგნები. მას სტუმრობდნენ ცნობილი ინტელექტუალები. ამჟამად ეს ტერიტორია წიგნის 132 მაღაზიისგან შედგება. იყიდება ყველაფერი უძველესი ჟურნალ-გაზეთებით დაწვებული და უახლესი ლიტერატურით დამთავებული.

² Café Riche ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ლიტერატურული კაფეა კაიროში. ამ ისტორიულ კაფეში იკრიბებოდნენ მწერლები, პოეტები, მსახიობები, მომღერლები, რომელთა შავ-თეთრი ფოტოები დღემდე ამშვენებს მის კედლებს.

საქმე,
ჩინოვნიკი.

ისინი ყველაზე ღრმად პატივცემულ, დაფასებულ, კათილდღეობისა და ფუფუნების
ღიპიან ცეცხლში მოათავსე.

საქმის გამკეთებელი,
გაკეთებული საქმე,
გამოკვეთე სამოთხის კარი და იატაკზე მოისროლე სიტყვები...

მაშინ

შესაძლოა, ბარში დაბრუნება მოგინდეს,
შემხვედრისათვის ნაძალადევად ხელის ჩამორთმევა,

ან იმ ბიჭებთან შეერთება,

მხრებთან მუქი თმა რომ არ ამოსდით...

ქუჩები არ ჰგავს შუბრას...

მოედანი მოედანია...

ასე

დაიარებიან ეგვიპტელები,

დავიწყებიათ ქვეყანა...

ერთმანეთს ხვდებიან,

უახლოვდებიან

და შორდებიან.